

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 вересня 2020 року

Частина I

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2020

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 4 від 20.10.2020)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 21.10.2020)

Ф 42

Феномен бібліотек у сучасному світі : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 30 вересня 2020 р. : у 3 ч. / Маріуп. держ. ун-т ; гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський. – Маріуполь : МДУ, 2020. – Ч. I. – 68 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі», яка відбулася 30 вересня 2020 року з ініціативи кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Білорусі.

У тематичних напрямках учасників конференції висвітлені актуальні питання якісних змін бібліотек, розвитку бібліотечної справи і інформаційно-культурного середовища у забезпеченні сталого розвитку України та її територіальних громад.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і бібліотечної справи в країні.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

додаткових операцій незалежно від графіку роботи установи.

На такому ж принципі побудована робота інфоматів, які створюються з використанням методу експертних оцінок, математико-статистичних методів аналізу і прогнозування, нейромереж, сенсорних та географічних інформаційних систем (ГІС), Інтернет-технологій та комплексно інтегруються у діяльність центральних та місцевих органів влади.

Отже, інтерактивна робота зі зверненнями громадян – є важливим напрямком розвитку методів взаємодії. Використання інфоматів та функції он-лайн звернень громадян в комунікаційних процесах ПрАТ «АКХЗ» та інших виробничих підприємствах дозволило б забезпечити концентрацію інформації для громадян з різних питань у єдиній системі, тобто створити єдину довідково-інформаційну базу за допомогою якої користувач зміг би самостійно знайти відповідь на необхідне запитання. Однією з вагомих переваг є простота доступу і зручність у роботі з терміналом, а також можливість дистанційного колективного доступу. В свою чергу, інтерактивні засоби роботи зі зверненнями громадян, забезпечують конституційне право на звернення, підвищують ефективність взаємодії з заявниками та контролюють раціональне розподілення та використання власного робочого часу.

Література

1. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 р. №393/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47 Ст. 256.
2. Діловодство та архівна справа. Терміни та визначення понять: ДСТУ 2732:2004 / Державний комітет архівів України ; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ; керівник розробки: С. Г. Кулешов ; співрозробники: О. Загорецька, Л. Драгомірова, Л. Кузнєцова та ін. Київ, 2005. 32 с.
3. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів: ДСТУ 4163–2003 / розробники: С. Кулешов (кер. розробки), Л. Кузнєцова, Н. Гончарова та ін. Київ, 2003. III, 22

УДК 021.1(477)

Ю. С. Сабадаш
/ м. Маріуполь /

БІБЛІОТЕКИ У КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У доповіді аналізується проблеми, що постають перед бібліотечною галуззю України у контексті стрімкого розвитку електронних інформаційних ресурсів та необхідністю впровадження інноваційних систем управління ними в бібліотечних установах.

Протягом останнього десятиріччя вітчизняні дослідники зробили

істотний крок в осмисленні інформаційних процесів постіндустріального суспільства та ролі бібліотечних установ у задоволенні актуальних інформаційних запитів. Флагманами у цьому питанні є Національна бібліотека України імені В. Вернадського (О. Онищенко, В. Горовий, Ю. Половинчак, О. Воскобойнікова-Гузєва, Н. Захарова, К. Лобузін, В. Попик, Т. Добко, Т. Гранчак, І. Давидова та ін.), Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (А. Микитенко, Р. Миколенко, М. Шалівський, А. Шеляг та ін.), Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. Сухомлинського (Ю. Артемов, П. Рогова, Н. Мацибора та ін.), Харківська державна академія культури (І. Давидова, В. Ільганаєва, Н. Ніколаєнко та ін.), Національний університет «Львівська політехніка» (Н. Веретеннікова, Н. Кунанець, В. Пасічник), Харківська обласна універсальна наукова бібліотека (С. Найдівський, М. Григор'єва), Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (В. Ярошук, О. Промська) та інші.

Кафедрою культурології та інформаційної діяльності історичного факультету Маріупольського державного університету (МДУ) здійснюється підготовка бакалаврів і магістрів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», у процесі якої майбутні фахівці отримують фундаментальні знання щодо визначення шляхів задоволення суспільної затребуваності бібліотек як центрів сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів в умовах розвитку інформаційного суспільства, утвердження електронних інформаційних технологій. З метою якісного практичного розв'язання означених проблем кафедра активно співпрацює з науковою бібліотекою МДУ, Комунальною установою «Міська централізована бібліотечна установа» м. Маріуполя (МЦБС), науково-технічною бібліотекою ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет».

Проблемі використання електронних ресурсів в інформаційній діяльності в МЦБС була присвячена магістерська робота Н. Марченко, завідувачки відділом формування фондів та організації каталогів МЦБС, виконана у 2019 р. на кафедрі культурології та інформаційної діяльності під нашим керівництвом.

У сьогоденні неможливо уявити суспільство, зокрема українське, без інформаційних технологій, що зумовило інтенсивний розвиток нової культурної реальності. Інформатизація, яка привела до нового стану соціуму, викликана першочерговим розвитком сфери виробництва інформації і знань; створенням технологічних умов переробки, перетворення, генерації нової інформації; умов доступності інформації на будь-якому носії, в будь-який час, у будь-якому місці, стимулюванням упровадження інформаційної техніки і технологій у соціокультурну сферу.

У цьому контексті бібліотека залишається однією з комунікативних структур суспільства. Достатнього рівня сталості інформаційне середовище сучасного суспільства набуло лише при формуванні системно-мережевої інформаційної технології. До цього окремо існуючі локальні об'єднання машин знаменували собою окремі точки її розвитку. Розкриваються її комунікаційні властивості, пов'язані з накопиченням цивілізаційної

інформації та знань, відображенням їх у документальній пам'яті людства; актуалізацією в системах поточного і ретроспективного відображення пошуку та використання, синтезом нового знання; медіатизацією ресурсів і форм подання та споживання.

На всіх етапах розвитку суспільства бібліотеки та інші центри акумуляції й організації використання інформації своїм змістовим наповненням і функціональними особливостями використання співвідносилися із суспільними потребами еволюції. Рівень їхнього розвитку за обсягами збереження інформаційного ресурсу, його якістю та ефективністю задоволення суспільних проблем стає, по суті, одним з основних показників цивілізації. Остання в кінцевому підсумку завжди залежала від якості використання тієї частини суспільно значущого ресурсу, що була перевірена практикою і становила акумульований досвід, – знання. Знання, що перебували в розпорядженні людства, завжди були фундаментом, на якому базувалася вся пізнавальна діяльність.

Вони завжди є орієнтиром оцінювання нової інформації з точки зору її практичного використання й поповнення бібліотечних ресурсів. При цьому зростаючі масиви електронної інформації, дедалі ефективніше використання її в практиці суспільних перетворень, урізноманітнення і вдосконалення технологій її використання потребували істотних змін у бібліотечній сфері [1].

Відповідно до Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року), бібліотеки покликані:

- забезпечувати вільний доступ до інформації, знань і культурного надбання у громадянському інформаційному мережевому суспільстві, де розвивається ринкова економіка;
- допомагати людям у реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав;
- сприяти навчанню протягом життя, отриманню знань і навичок, важливих для суспільства знань [5, с. 7].

Професійно-орієнтовані заходи фільтрації і аналізу потоків інформації, знань та їх використання українською людністю є основним чинником загальнокультурної місії бібліотек як комунікаційної структури, результатом діяльності якої є стан і рівень:

- гуманізації систем наукової, політичної, виробничої діяльності, систем виховання та освіти; – гармонійних відносин у суспільстві та з природою, внутрішньої та зовнішньої гармонізації особистості;
- розкриття творчого потенціалу особистості через практичне оновлення її свідомості.

Розуміння «Бібліотеки як пункту доступу до ресурсів інформації і культури» фактично визначило основну спільну мету діяльності бібліотек на найближчу перспективу. Подолати цифровий розрив у комунікаційному просторі означає створити таке середовище всередині бібліотек та інформаційних центрів, яке б надавало можливість представникові будь-якої соціальної групи отримати всі блага від вільного і рівного доступу до інформації та свободи самовираження, а також його повноцінної участі в

інформаційному суспільстві, суспільстві знань. Це картина бажаного майбутнього України, де бібліотека, як ніяка інша соціально-комунікаційна установа, розкриває свої можливості в інтеграції технологій інформаційного суспільства і розкріпачення духовного потенціалу Людини.

При цих структурних змінах соціального призначення бібліотек відбуваються зміни в складі і значимості їхніх соціальних ролей. Роль бібліотек у підтримці безперервного виховання й освіти визнається в урядових документах багатьох країн і програмах міжнародних організацій. Сучасні бібліотеки України поступово перетворюються в комунікаційні центри, які повинні спільно діяти з органами управління культурою, освітніми структурами, інформаційними центрами.

У якісному вимірі орієнтирами для участі бібліотек у процесах безперервного виховання й освіти є якості особистої свідомості: позитивне мислення, креативність, відсутність «фобій» перед змінами і непередбаченими ситуаціями, готовність до змін, а також бути посередниками і провідниками в інформаційно насиченому середовищі. Якість їхньої роботи щодо задоволення запитів і потреб залежить не просто від кількості інформації, її релевантності, а й від вибору зразків поведінки і розширення свідомості особистості до рівня «безмежності» просторово-часового континууму; вони є соціально-культурними організаціями, де виховання й освіта людини здійснюються незалежно від рівня вже наявної освіти, спеціалізації, віку, статі, сімейного стану тощо.

На сучасному етапі масової інтеграції інформаційних ресурсів у цифровий простір особливе місце займають електронні бібліотеки. Електронні бібліотеки здійснюють свою діяльність на підставі закріпленого у статті 34 Конституції України права «... вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [4, с. 12]. Хоча закріпленого на законодавчому рівні визначення поняття «електронна бібліотека» досі не існує, її функціонування цілком підпадає під дію Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу». Разом з тим, колекції документів у електронній формі сьогодні створюються, як правило, за ініціативи бібліотечної установи.

Парадокс у тому, що будь-яка бібліотека як інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, надає доступ до своїх інформаційних ресурсів на підставі статті 1 Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» [2]. Але для електронної бібліотеки, що не має офіційного статусу, надання доступу до своїх фондів третім особам буде порушенням вітчизняного законодавства. У ДСТУ 7448:2013 «електронна бібліотека» розглядається крізь призму її завдання, а не структури. Це «інформаційна система», призначена для накопичення, упорядкування, обліку, оброблення, зберігання, керування та використання електронних документів [3].

Диверсифікація бібліотечно-інформаційної діяльності у комунікаційному розширила склад професійно-спеціальних завдань

бібліотекаря і підняла його на рівень фахівця з різних галузей знань. Повного усвідомлення цього у суспільстві, на жаль, ще не відбулося, але для цього створюються всі соціокультурні передумови, зокрема новітніми навчальними програмами на спеціальностях бібліотечного спрямування у вишах України, зокрема у Маріупольському державному університеті.

Учений Бібліотекар, бібліотечний фахівець покликаний навчати своїх читачів і відвідувачів, допомагати їм опановувати бібліотечно-бібліографічну, комп'ютерну грамотність, комунікативні й інформаційно-технологічні, етичні основи інформаційної культури.

Отже, сучасна бібліотека в умовах розвитку інформаційного суспільства має всі шанси на існування та зайняття ключових місць серед джерел інформації лише за умови переосмислення місії бібліотек та її трансформації у центр надання сучасних інформаційних послуг, що задовольнятимуть потреби українського суспільства.

Література

1. Електронні бібліотеки: інформаційні ресурси та сервіси [Електронний ресурс] / В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – С. 60–72. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/1374>. – Загол. з екрана.

2. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [Електронний ресурс] / Стаття 1 у редакції Закону України від 21.05.2009 р. № 1388-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/32/95-вр>. – Загол. з екрана.

3. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. ДСТУ 7448:2013. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – 42 с.

4. Конституція України. – К. : Українська правнича фундація, 1996. – 64 с.

5. Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) // Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» / Укр. бібл. асоц.; автори-упорядники: О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. – К.: УБА, 2015. – с. 58.

УДК 025.2:004

О. А. Сивак
/ м. Маріуполь /

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКИ ЗВО

Невід'ємною частиною навчально-виховного процесу є бібліотека. Вона бере активну участь у професійному становленні здобувачів, майбутніх висококваліфікованих робітників і спеціалістів, виступає важливим засобом і формою втілення в життя культурно-просвітницької роботи у закладах освіти.